sinerji

Uluslararası Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi
International Journal of Field Education Researches

2025; 6 (2): 77-93

Tarihsel Fotoğraf Aracılığıyla Tarihsel Düşünme Becerilerinin İncelenmesi

Özgür AKTAŞ[1] **Şeyda MARANCI[2]**

Makale Bilgisi

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi
Makalenin Geliş Tarihi: 22.09.2025
Makalenin Kabul Tarihi: 18.12.2025
DOI: 10.54971/synergy.1788959

Content of this Journal is licensed Under Creative Commons Attribution NonCommercial 4.0International (CC BY-NC 4.0)

ÖZET

Bu çalışmanın amacı tarihsel bir fotoğraf aracılığıyla 8.sınıf öğrencilerinin "tarihsel düşünme becerilerini" belirlemektir. Tarihsel düşünme becerileri "tarihsel önem, kanıt, süreklilik ve değişim, neden ve sonuç, tarihsel bakış açısı ve ahlaki muhakeme" temalarından oluşmaktadır Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden bütüncül tek durum çalışması kullanılmıştır. Çalışma 2024-2025 eğitim öğretim yılında, Erzurum ilinde yer alan bir ortaokulda 8. sınıfta öğrenim görmekte olan toplam 20 öğrenciyle yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak, uzman görüşleri alınarak araştırmacılar tarafından hazırlanan soru formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yolu ile çözümlenmiştir. Tarihsel fotoğrafların öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini ortaya çıkarmada etkili bir materyal olduğu düşünülmektedir. Öğrenciler sunulan tarihsel fotoğraf odağında "tarihsel önem" ile ilgili olumlu yargılara varmıştır. Fotoğraf neden sonuç bağlamında ilişkilendirilerek açıklanabilmiştir. Fotoğrafın tarihsel kanıt olarak durumu değerlendirilmiştir. Öğrenciler değişen unsurları geniş bir yelpazede değerlendirirken sürekliliği olan unsurları belirlemede yetersiz kalmıştır. Öğrenciler ahlaki muhakeme yaparken tarihsel karakterleri olumlu özellikler odağında değerlendirmiştir. Tarihsel bakış açısı alınırken tarihsel bağlama göre farklı bakış açılarıyla çıkarımlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarihsel düşünme becerileri, Tarihsel fotoğraf, Tarih eğitimi

The Examination of Historical Thinking Skills through Historical Photograph

ABSTRACT

Historical thinking skills consist of the themes of 'historical significance, evidence, continuity and change, cause and effect, historical perspective and moral judgement'. The aim of the study is to determine the 'historical thinking skills' of 8th grade students through a historical photograph. In the study, a holistic single case study from qualitative research methods was used. The study was conducted in the 2024-2025 academic year with a total of 20 students studying in the 8th grade in a secondary school in Erzurum province. As a data collection tool, a questionnaire prepared by the researchers by taking expert opinions was used. The data obtained were analysed through descriptive analysis. Historical photographs are thought to be an effective material in revealing students' historical thinking skills. Students made positive judgements about 'historical importance' in the focus of the historical photograph presented. The photograph could be explained by associating it in the context of cause and effect. The status of the photograph as historical evidence could be evaluated. While the students evaluated the changing elements

[1] (Sorumlu Yazar) Prof. Dr. Kafkas Üniversitesi Dede Korkut Eğitim Fakültesi Tarh Eğitimi ABD, Kars- Türkiye. E-posta: ozgurkafkas@gmail.com. ORCID Id: 0000-0003-4218-9545

[2] Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Erzurum-Türkiye. E-posta: sydmrnci@gmail.com, ORCID Id: 0000-0002-1130-438X.

in a wide range, they were insufficient in determining the elements with continuity. While making moral judgement, students evaluated historical characters in the focus of positive characteristics. While taking a historical perspective, an intense presentism was not observed in the students. According to the historical context, inferences were made from different perspectives

Keywords: Historical thinking skills, Historical photography, History education

GİRİŞ

Görsel materyaller tarih öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Öğrencilerin düşünce becerilerini geliştirme, onlara eleştirel ve sorgulayıcı bir bakış acısı kazandırma noktasında görsel materyallerden yararlanılmaktadır (Akıncı ve Dilek, 2012). Görsel materyallerin etkin bir şekilde kullanılabilmesi için görsel okuryazarlık becerisinin de kazanılmış olması gerekmektedir. Görsel okuryazarlık görsel mesajların doğru bir şekilde anlaşılabilmesi, yorumlanması ve görsel mesaj oluşturma şekilinde tanımlanmaktadır (Kalelioğlu, 2015). Avgerinou (2007), görsel okuryazarlık becerilerini geliştirmiş bireylerde şu özelliklerin var olduğunu vurgulamıştır; görselleştirme, görsel ayırt etme, görsel düşünce, görsel akıl yürütme, eleştirel izleme, görsel ilişkin, anlam inşa etme, görseli yeniden yapılandırma, görsel kelime ve tanımlar bilgisi, görsel kurallar bilgisi. Aslan (2020) ise bir görsel analizinde altı basamaklı bir süreci işaret etmiştir. Bu süreç: Görseli tanıma, görseli tanıma ve tanımlama, bulguların kaydedilmesi, ön bilgiler ışığında tarihsel bağlam değerlendirilmesi, görselin eleştirisi, sonuç ve değerlendirmedir.

Görsel materyaller arasında yer alan fotoğraf geçmişteki bir zamanı dondurarak geleceğe yansıtan bir araçtır (Aslan, 2008: 86). Fotoğraf aracısız ve gerçekçi bir dile sahiptir. Fotoğrafların bu özelliği önemsiz gibi görünen olayların bilince çıkmasına yardımcı olmaktadır (Ünal, 2012). Fotoğraftaki görüntü şimdiki, geçmiş ve gelecekteki zamanının da bir yorumudur (Akbaba, 2005; Ökten, 2013: 105). Fotoğraf 1839 yılında icat edildiği (Danacıoğlu, 2001) andan itibaren hayata ve insan yaşamına ilişkin pek çok veri biriktirmiştir. Belge niteliği taşıyan fotoğraf bu özelliğinden dolayı tarihin tanıklığını da yapmıştır. Gelişen teknolojiyle birlikte "tarihin görüntülerle yazıldığı" söylenebilir (Göktan, 2012). Tarihsel bir nitelik taşıyan fotoğraf gerçeği temsil ettiği için tarihsel kanıt olarak değerlendirilebilir (Şimşek, 2003). Fotoğraflar bir olayın kanıtı niteliğinde geçmişten günümüze bilgi taşır. Fotoğrafın çekildiği anda orada kimlerin olduğu, insanların ne giydiği ve olayın hangi şartlar altında gerçekleştiği gözlemlenebilmektedir (Kyvig ve Marty, 2011). Bu özelliklerinden dolayı tarih eğitiminde fotoğraflar etkin bir şekilde kullanılabilir. Özellikle "zaman, kronoloji, değişim, süreklilik ve anakronizm" kavramları bağlamında fotoğraflar soyut bilgiyi somutlaştırarak öğrenmeyi kolaylaştırabilir. Tarih öğretiminde fotoğraflardan analitik bir yaklaşımla yararlanabilmek için şu öneriler dikkate alınmalıdır (Stradling, 2003 akt. Akbaba, 2014): toplumdaki sosyal yönelimleri inceleyebilmek için farklı dönemlere ait fotoğraflardan yararlanılabilir. Fotoğraflar aracılığıyla zaman içindeki teknoloji, eğitim, sanat ve mimari gibi alanlardaki gelişimeler takip edilebilir. Geçmiş dönemdeki sosyal yaşam özelliklerini yansıtan dönem albümlerinden bilgi elde edilebilir. Farklı zamanlarda çekilmiş fotoğraflar karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklar belirlenebilir, fotoğrafla ilgili sorular sorularak öğrencilerin yorum yapmaları ya da fotoğrafla ilgili farklı yorumları karşılaştırmaları istenebilir. Fotoğraflarla ilgili yapılan bir çalışmada fotoğrafın neyi görselleştirdiğini algılayabilmek için fotoğrafın okunması gerekmektedir. Bir fotoğrafı okumak için sorulması gereken sorular önemlidir. Fotoğrafın çekildiği mekâna, fotoğrafın çekildiği zamana, fotoğrafın çekildiği mekândaki kişilere, kişilerin kıyafetlerine, dönemin modasına, fotoğrafta yer alan kişilerin cinsiyetleri veya yaş grubuna, fotoğraftaki nesnelere, fotoğraftaki ayrıntılara, fotoğrafın kadrajına ve fotoğrafçının neden bu fotoğrafı çektiğine, insanları fotoğrafta nasıl yerleştirdiğine yönelik sorular sorulabilir (Seixas, 1998: 332; Akbaba, 2003: 129–130; Aslan, 2020:3024). Fotoğraf aracılığıyla öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin açığa çıkarılabildiği görülmektedir.

Tarihsel düşünme eğitimi konusunda, farklı grup ve kuruluşlar tarafından bazı beceriler belirlenmiştir. Bu becerileri şu şekilde gruplandırmak mümkündür (Yalı ve Şimşek, 2020): Historiana Projesi Kapsamında: Tarihsel kaynakların analizi, tarihsel bilginin uygulanması, sebep ve sonuç ilişkisinin kurulması, değişim ve süreklilik kavramlarını anlama, kronolojik kavrama, tarihsel yorumlama, tarihsel önem ve geçmişin sunumları alt başlıkları altında sınıflandırma yapılmaktadır. Stanford Tarih Eğitimi Grubu (History Education Group): Muhakeme konusunda "kaynak gösterme, bağlamsallaştırma, doğrulama ve kanaat geliştirme becerilerini" ele almaktadır. UCLA Tarihsel Düşünme Standartları: Kronolojik düşünme, tarihsel anlama (kavrama), tarihsel analiz ve yorum, tarihsel araştırma, tarihsel sorun analizi ve karar verme becerilerini merkeze koymaktadır. Carla Van Boxtel ve Janet Van Drie tarafından geliştirilen Model'de (The Model by Carla van Boxtel and Janet van Drie): Süreklilik ve değişim, neden ve sonuç, benzerlik ve farklılıklar, tarihe ilgi, tarihsel bilgi kavramları üzerinde durulmaktadır.

Peter Seixas tarihsel düşünme becerilerini iki kategoride ele almaktadır: Birinci kategoride "önem, epistomoloji ile kanıt, süreklilik ve değişim, ilerleme ve gerileme, empati (tarihsel perspektif almak) ve ahlaki yargı, tarihsel eylemlilik" becerileri bulunmaktadır (Seixas,1997). Diğer kategorideki beceriler ise şu şekilde sıralanabilir: Tarihsel önemi belirlemek, birinci elden kaynakları kullanma, sebep ve sonuçları analiz etme, tarihsel bakış açısı kazanma, tarihsel yorumlamalarda ahlaki boyutu anlama (Seixas, 2006: 1-2). Seixas ve Peck (2004: 111-114), tarihi olayların daha iyi anlaşılabilmesi ve tarih dersinden istenilen verimin alınabilmesi için tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Onlara göre tarihsel düşünme "tarihi önem, bilgi kuramı ve kanıtlar, değişim ve süreklilik, ilerleme ve gelişme, tarihsel empati başlıkları altında konumlandırılabilir. 2007 yılında tarihsel düşünme becerileri ilk defa tarih programına girmiştir. Bu beceriler: kronolojik düşünme, tarihsel kavrama, tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma, tarihsel analiz ve yorum, tarihsel sorun analizi ve karar verme, değişim ve sürekliliği algılama becerilerdir. 2017 Tarih öğretim programlarında ele alınan becerilerin altısı birbiriyle örtüşmektedir. 2017 Tarih öğretim programında bu becerilere ek olarak neden sonuç ilişkisi kurma ve tarihsel empati eklenmiştir (Özçelik-Çelebi, 2022 s: 68). 2023 tarih ders programında ise tarihsel düşünme becerileri şu şekilde ifade edilmiştir: Kronolojik düşünme, tarihsel kavrama, tarihsel analiz ve yorum, tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma, tarihsel sorun analizi ve karar verme ile tarihsel empati (URL 1). Tarihsel düşünme becerileriyle ilgili dünyada (Seixas, 1991; Levstik, 2001; Yeager, Foster and Greer, 2002; Levesque, 2003; Barton, 2005) ve Türkiye'de (Çulha-Özbaş, 2008; Demircioğlu, 2009; Akıncı ve Dilek, 2012; Keçe, 2015; Turan, 2016; Aktın, 2017; Özcanlı ve Keleş, 2022; Sadık Yılmaz & Keleş, 2023) önemli çalışımalar yapılmıştır. Bu çalışma ise Sexias'ın teoride kavramsallaştırdığı becerilerin sahada uygulanması adına önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı tarihsel bir fotoğraf aracılığıyla 8. sınıf öğrencilerinin "tarihsel düşünme becerilerini" belirlemektir. Bu bağlamda aşağıdaki şu araştırma soruları cevap aranmıştır:

1. Fotoğraftaki tarihsel durumun "tarihsel önemi" ile ilgili öğrencilerin fikirleri nelerdir?
2. Öğrenciler fotoğraftaki tarihsel durumu "neden sonuç" bağlamında nasıl değerlendirmektedir?
3. Öğrenciler fotoğraftaki tarihsel durumu "değişim ve süreklilik bağlamında" nasıl değerlendirmektedir?
4. Öğrenciler fotoğrafı "tarihsel kanıt" olarak nasıl değerlendirmektedir?
5. Öğrenciler fotoğraftaki tarihsel durumla ilgili olarak nasıl bir ahlaki muhakeme geliştirmiştir?
6. Öğrencilerin fotoğraftaki tarihsel duruma karşı "tarihsel bakış" açıları nasıldır?

2. YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Durum çalışması "çağcıl bir olgu konusunda kendi gerçekliği bağlamında özellikle olgu ve bağlam arasındaki sınırlar açıkça belli değilken yapılan ampirik bir sorgulamadır" (Yin, 2009 akt. Yin, 2017 s. 4). Başka bir tanıma göre bir veya birkaç durum çeşitli veri toplama araçları ile incelendikten sonra tanımlamaların yapıldığı nitel araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2007). "Bir araştırmanın nihai ürünü olarak, tek bir varlığın, olgunun ya da sosyal birimin kapsamlı ve bütünsel betimlenmesini ve analizini içerir" (Merriam, 2013:46). Tek durum desenlerinde bir birey, kurum, bir program ya da bir okul gibi tek bir analiz birimi vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu doğrultuda, araştırmanın amacına en uygun yaklaşımın durum çalışması olması nedeniyle, bu yöntem tercih edilmiştir.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2024-2025 eğitim öğretim yılında, Erzurum ilinde yer alan bir ortaokulun 8. sınıflarında öğrenim görmekte olan 20 (12 kız, 8 erkek) öğrenciden oluşmaktadır. Yapılan araştırmalar (Barton and Levstik, 2008) ve (Foster, Hoge and Rosh, 1999) öğrencilerin tarihsel fotoğrafları doğru bir şekilde yorumlayabilmeleri için en az 11 yaşında olmaları gerektiğini belirtmektedir. Bu yaş grubu öğrencileri genellikle ortaokula denk gelmektedir. Ortaokullardan sekizinci sınıf öğrencilerinin seçilmesinin nedeni T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin bu kademede yer alması ve seçilen tarihsel fotoğrafın bu dersle alakalı olmasıdır. Çalışmaya katılan öğrenciler tesadüfi (random) olarak seçilmiştir. Öğrenciler Ö. 1, Ö. 2, Ö. 20 olarak kodlanmıştır.

2.2. Verileri Toplama Aracı

Araştırmada nitel araştırma desenine uygun güvenilir ve geçerli verilerin alınabileceği veri toplama araçları kullanılmıştır. Bu amaçla öncelikle literatür taraması yapılarak ilgili fotoğraf belirlenmiştir. Bu fotoğrafın seçilme gerekçesi, araştırma konusu ile doğrudan ilişkili ve amaca uygun nitelikte olmasıdır. Bu doğrultuda belirlenen fotoğraf eşliğinde açık uçlu sorulardan oluşan soru formu hazırlanmıştır. Soru formu konuyla alakalı çalışmalarla ilgili literatür taraması yapıldıktan ve alan uzmanı kişilerin fikirleri alındıktan sonra oluşturulmuştur. Soru formunda 1. araştırma sorusu doğrultusunda "Görseldeki pankartta "Biz Cumhuriyeti Böyle Kazandık" yazmaktadır. Cumhuriyeti kazanmamızın önemi nedir?"; 2. araştırma sorusu doğrultusunda bu görselden yola çıkarak bu pankart hangi zorlukların sonucunda yazılmıştır? Cumhuriyetin ilanından sonra neler oldu?"; 3. araştırma sorusu doğrultusunda "Cumhuriyet kurulmadan öncesini ve sonrasını karşılaştırarak nelerin değişip nelerin değişmediğini yazınız."; 4. araştırma sorusu doğrultusunda "Fotoğrafta görselleştirilen durumun tarihsel gerçekliği hakkında ne düşünüyorsunuz?"; 5. araştırma sorusu doğrultusunda "Cumhuriyeti kazanan insanların kişisel özellikleri nasıldı?"; 6. araştırma sorusu doğrultusunda "Fotoğraf karesindeki kişilerden birinin de siz olduğunu düşünerek dönemi anlattığınız kısa bir kompozisyon yazabilir misiniz?" soruları yer almıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Çalışmanın yapılabilmesi için önce Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurul Başkanlığından onay alınmıştır. Daha sonra çalışmanın Erzurum iline bağlı iki okulda yürütülebilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı'ndan da MEB.TT.2025.022299.01 başvuru nolu belge ile izin alınmıştır. Bu aşamada öncelikle araştırmanın yürütüleceği okul

belirlenmiştir. Okulun seçiminde öğrenci sayısı ile sosyo-ekonomik düzeyi (orta sosyo-ekonomik düzey) temel ölçütler olarak dikkate alınmıştır. Sınıf mevcudu 20 kişi olan okulun 8. sınıfı araştırma için uygun görülmüştür. Sınıfın seçilme nedeni T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin olması ve öğrencilerin yaş düzeyleridir. Soru formu sınıf ortamında "Ya İstiklal Ya Ölüm" ünitesi doğrultusunda öğrencilere uygulanmıştır. Araştırma bir haftada (3 ders saati) tamamlanmıştır. Öğrenciler, sorulara ders öğretmeni veya araştırmacıların herhangi bir müdahalesi olmadan bağımsız olarak cevap vermiştir. Uygulama aşaması araştırmacılar tarafından bizzat yürütülerek veri toplama süreci tamamlanmıştır. Katılımcıların görüşlerini kapsamlı biçimde değerlendirebilmek amacıyla, görüşme formunda yer alan her sorunun altına ilgili katılımcı yanıtları eklenmiştir. Birbiri ile ilişkili olan kodlar bir tema etrafında toplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Bu aşamada, soru formundan elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Betimsel analizde amaç görüşme ve gözlem sonucu elde edilen verilerin düzenlenmesi ve yorumlanmasıdır. Özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analiziyle derinlemesine bir işleme tabi tutularak incelenir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Petere Seixas (Genç, 2023; Denos ve Case 2023) tarafından oluşturulan tarihsel düşünme becerileri kullanılarak tarihî fotoğraftan elde edilen veriler aşağıdaki ilkeler çerçevesinde analiz edilmiştir.

- Tarihsel Önem: Neyin ve kimin hatırlanması, araştırılması, düşünülmesi ve öğrenilmesi gerektiğinin seçimiyle ilgilidir. Önemle ilgili sorular tarih hakkında düşünmenin temelini oluşturmaktadır.
- Neden ve sonuç: Tarihe katkıda bulunan etkilere odaklanılır. Hangi nedenin hangi sonuca yol açtığı konusundaki ilişkiler değerlendirilir.
- Değişim ve süreklilik: Geçmişten günümüze değişen ve sürekliliği olan unsurlar üzerinde durulur.
- Kanıt: Birinci ve ikincil tarihsel bilgi kaynaklarının doğrulanması, yorumlanması ve kullanılması ile ilgilidir.
- Ahlaki muhakeme: Geçmişte yasamış olan kişiler ve tarihsel eylemler hakkında etik sonuçlar çıkarılması ile ilgili yargılardır.
- Tarihsel bakış açısı alma: Geçmişte yasamış olan insanların yaşamlarını ve eylemlerini şekillendiren sosyal, kültürel ve duygusal unsurları anlamayı gerektirir (Genç, 2023; Denos ve Case 2023).

Bu doğrultuda veri analizi için bir çerçeve oluşturularak verilerin hangi temalar altında değerlendirileceği (tarihsel önem, neden sonuç ilişkisi, değişim ve süreklilik, kanıt, ahlaki muhakeme, tarihsel bakış açısı) planlanmıştır. Bir sonraki aşamada oluşturulan çerçeveye dayalı olarak veriler okunarak düzenlenmiş, tanımlanmış ve tablolaştırılmıştır. Son olarak elde edilen bulgular neden sonuç ilişkisi içinde açıklanarak anlamlandırılmıştır.

2.5. Güvenirlilik ve Geçerlilik

Araştırmalarda "inandırıcılık, aktarılabilirlik ve tutarlılık" yöntemleri kullanılarak geçerlilik ve güvenirlilik sağlanmaya çalışılmıştır. İnandırıcılığı sağlanabilmek için alan uzman incelemesinden (uzman gözden geçirmesi) yararlanılmıştır. Bu doğrultuda araştırma yöntemleri hakkında uzmanlaşmış bir alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Araştırmada aktarılabilirliği sağlamak amacıyla yoğun betimlemeler yapılmıştır. Araştırmada tutarlılığı sağlamak amacıyla "tarih ve sosyal bilgiler" eğitimi alanında iki farklı uzmana başvurulmuştur. Bu doğrultuda Miles ve Huberman'ın (2019) formülü kullanılmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda uyum yüzdesi 84,70 bulunmuş ve verilerin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde tarihsel fotoğrafa yönelik araştırma soruları yoluyla elde edilen bulgular, tarihsel düşünme becerileri bağlamında ele alınacaktır.

Fotoğraf: Uygulama Görseli (URL 1)

3.1. Araştırma Sorusuna İlişkin Elde Edilen Bulgular

Fotoğraflar tarihsel bir durumu görselleştirerek somutlaştırabilmektedir. Kanıt niteliği de taşıyan tarihsel bu fotoğraflar tarihte meydana gelen bir olayın önemi hakkında da ipuçları taşıyabilmektedir. Araştırmanın ilk probleminde, Cumhuriyet'in kazanılması ile ilgili fotoğrafta yer alan tarihsel durumun "tarihsel önemini" nasıl değerlendirdikleri ele alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin "cumhuriyetin kuruluşunu" konu alan fotoğrafın tarihsel önemini farklı bakış açılarıyla yorumladıkları tespit edilmiş ve bulgular Tablo 1'e yansıtılmıştır.

Tablo 1

Cumhuriyet'in İlanının Önemi (Tarihsel Önem) ile İlgili Öğrenci Görüşleri

Cevap Kategorileri	**F**
Bağımsızlık	5
Milli Birlik	4
Özgürlük	4
Hak	4
Egemenlik	3
Toplam	20

Tablo 1'den görülebileceği gibi araştırmaya katılan öğrenciler fotoğrafı inceledikten sonra cumhuriyetin ilanının önemini *"5'i bağımsızlık, 4'ü milli birlik, 4'ü özgürlük, 4'ü hak ve 3'ü egemenlik"* temaları altında yorumlamıştır.

Öğrencilerden 5'i cumhuriyetin ilanının önemini "bağımsızlık" ile bağdaştırmıştır. Bu yönde fikir bildiren Ö.14 *"Milletin bağımsızlığı ve iradesinin oluştuğunu görüyorum. Yani cumhuriyetin kazanılmasıyla bağımsızlığı elde etmişiz."* Ö.17 *"Cumhuriyetin ilanından önce baskı altındaydık." Bağımsızlığı elde ettiğimiz için cumhuriyetin ilanı çok önemli bir durum."* söyleminde bulunmuştur.

Öğrencilerden 4'ü cumhuriyetin ilanının milli birliğin ortaya çıkmasını sağladığı yönünde fikir bildirmiştir. Ö.9 *"Cumhuriyet milli varlığımızı ve birliğimizi ortaya çıkarmıştır."* Ö.5 *"Cumhuriyetin ilanı hayati öneme sahiptir çünkü Türk toplumu milli birliğini sağlamıştır. Ayrıca bu milli birlik sayesinde bize en çok yakışan yönetim şekli kuruldu."* yorumunu yapmıştır.

Öğrencilerden 4'ü özgürlüğün cumhuriyetin ilanıyla elde edildiği algısına sahiptir. Ö.12 *"Cumhuriyeti kazanmak özgürlük sağlamıştır. Çünkü kendi kendimizi yönetme hakkını elde ettik.* Ö.7 *"Cumhuriyet insanlık için önemli bir adımdır. Cumhuriyet kazanılmasaydı insanlık ve tarih kötü bir yere giderdi. Cumhuriyet özgürlüğü getirmiştir."* cümleleriyle durumu ifade etmiştir.

Öğrencilerden 4'ü Cumhuriyetin ilanının önemini "hak" kavramı ile bağdaştırmıştır. Bu yönde fikir bildiren Ö.11 *"Cumhuriyetin bize kazandırdığı en önemli şey haklarımız. Sahip olduğumuz her şeyi cumhuriyetle birlikte elde ettik. Cumhuriyeti kazanınca daha yaşanılır bir ülkeye sahip olduk."* Ö.20 *"Cumhuriyetten önce siyasi olarak her şey karmaşıktı. Cumhuriyetle birlikte haklarımızı koruyabileceğimiz hukuk kuralları oluştu."* yorumunu yapmıştır.

Öğrencilerin 3'ü cumhuriyetin ilanının önemini "egemenliğin" elde edilmesi açısından değerlendirmiştir. Ö.1 *"Cumhuriyet kazanılmasaydı paramparça olmuş ve birilerinin mandasına girmiştik. Atalarımızın söz sahibi olduğu bu topraklarda söz sahibi olamazdık. Cumhuriyet egemenliğimizi kazanmamızı sağladı."* Ö.13 *"Cumhuriyetin kazanılmasıyla egemenliğimizi elde ettik. Bu nedenle cumhuriyet bizim açımızdan çok önemli."* söyleminde bulunmuştur.

Öğrenciler fotoğrafları inceledikten sonra cumhuriyetin ilanının önemini ön bilgilerini de harekete geçirerek yorumlamıştır. Öğrencilerin yorumlarında olumsuz bir bakış açısı yer almamıştır. Bunun yerine "bağımsızlık, milli birlik, özgürlük, hak ve egemenlik" gibi pozitif ve yapıcı kavramlarla durumu anlamlandırmışlardır. Bu doğrultuda uygun bağlamda kullanılan tarihsel fotoğrafların "tarihsel olayların önemi" hakkında etkili bir materyal olabileceği düşünülmektedir.

3.2. Araştırma Sorusuna İlişkin Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın bu alt probleminde öğrencilerin, cumhuriyetin ilanı ile ilgili sunulan fotoğrafı neden-sonuç bağlamında nasıl değerlendirdikleri incelenmiştir. Elde edilen bulgular tablo 2 de gösterilmiştir.

Tablo 2
Cumhuriyetin İlanının Neden ve Sonucu ile İlgili Öğrenci Görüşleri

Cevap Kategorileri		**f**
Neden	**Sonuç**	
Bağımsızlık	Özgürlük	7
Bağımsızlık	Egemenlik	6
Çağdaşlık	Çağdaş Medeniyet Seviyesi	3
Adalet	Hukuksal Güvence	2
Vatan Savunması	Toprak Bütünlüğü	1
Manda ve Himaye Reddi	Ekonomik Bağımsızlık	1

Toplam	20

Araştırmaya katılan yedi öğrenci "cumhuriyetin ilanının nedenini bağımsızlık sonucunun da özgürlük olduğu" yönünde fikir bildirmiştir. Bu doğrultuda Ö.6 *"Başka toplumların baskısı altında kalmadan bağımsızlık için cumhuriyeti ilan ettik. Cumhuriyetin ilanından sonra özgürlüğümüze kavuştuk."* Ö.3 "*Ülkemiz işgal altındaydı. Geleceğimizi inşa etmek için bağımsız olmamız gerekiyordu. Cumhuriyeti ilan ettikten sonra insanlar daha özgür ve hür oldular*." cevaplarını vermiştir.

Öğrencilerden 6'sı "cumhuriyetin ilanının nedeninin bağımsızlık sonucunun da egemenlik" olduğu algısına sahiptir. Bu yönde fikir bildiren Ö.1 *"Cumhuriyeti ilan etmeseydik ülke kaos içinde kalacaktı. Bağımsızlığı elde edebilmek için cumhuriyeti ilan ettik. Cumhuriyetin ilanından sonra halk kendi kendini yönetti ve egemenlik halka geçti."* Ö.8 "*Cumhuriyet toplumun kurtuluşuydu bağımsızlığımız için cumhuriyeti ilan etmek zorundaydık. Cumhuriyetten sonra zora sokulmuş, yıkılmaya itilmiş bir devlet egemenliğine kavuştu."* cümleleriyle durumu yorumlamıştır.

Öğrencilerden 3'ü"cumhuriyetin çağdaşlık için ilan edildiğini ve cumhuriyetin ilanından sonra çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşıldığı" yorumunu yapmıştır. Ö.13 *"Eski sistem çağın gerisinde kalmıştı. Çağdaş yeniliklere ayak uydurabilmek için cumhuriyet ilan edildi. "Cumhuriyetle birlikte çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştık." Değişen toplum yapısından kaynaklı cumhuriyeti ilan etmek zorundaydık. Çünkü eski sistem artık uygun değildi. Çağdaş seviyede olmak için cumhuriyeti ilan ettik ve başardık."* söyleminde bulunmuştur.

Öğrencilerden 2'si "cumhuriyetin adalet için ilan edildiğini. Cumhuriyetin ilanından sonra hukuksal güvencenin sağlandığını" ifade etmiştir. Ö.11 *"Haklarımıza kavuşabilmek için cumhuriyet ilan edildi. Böylece anayasamız oldu. Her şey daha düzene girdi. Mesela kadınlarda oy kullanabildi."* cevabını vermiştir.

Öğrencilerden Ö.5 "*Düşman ülkelerin manda ve himayesine girmemek için savaşları kazandık. Cumhuriyeti ilan ettik. Güç kazandık. Ekonomimiz güçlendi. Biz de başka ülkeye muhtaç olmadık*." demiştir.

Öğrencilerden Ö.15 "*Topraklarımız işgal altındaydı. Vatanımızı savunmak zorundaydık. Kurtuluş savaşı yapıldı. Sonra cumhuriyet ilan edildi. Topraklarımızı düşmana vermedik. Yani topraklarımızı parçalayamadılar." demiştir.*

Tarihte meydana gelen her olayın birbirini takip eden bir şekilde bir nedeni ve sonucu vardır. Tarihsel fotoğrafların görselleştirdiği durum bazen tarihsel bir olayın nedeni ya da sonucu hakkında bilgi verici nitelikte olabilir ya da neden sonuç arasında bağlantı kurulmasını sağlayabilir. Bu bağlamda araştırmaya katılan öğrenciler fotoğrafı inceledikten sonra cumhuriyetin ilanının nedeninin haklı gerekçeleri olduğu yönünde hemfikirdir. Cumhuriyetin ilanının sonucunu ise olumlu bir bakış açısıyla yorumlamıştır. Elde edilen bulgular sonucunda öğrencilerin tarihsel bir fotoğrafı neden sonuç bağlamında değerlendirebildiği düşünülmektedir.

3.3. Araştırma Sorusuna İlişkin Elde Edilen Bulgular

Tarihsel fotoğraflardan değişim ve süreklilik algısı noktasında somut veriler elde edilebilmektedir. Bu fotoğraflar farklı zamanlarda görselleştirilen unsurları karşılaştırma olanağı sağlamakta ayrıca bu sayede değişen ve sürekliliği devam eden durumları belirlemeye de yardımcı olmaktadır. Araştırmanın üçüncü alt problemi, öğrencilerin fotoğraftaki tarihsel durumu

"değişim ve süreklilik" bağlamında nasıl değerlendirdiklerini ortaya çıkarmaktır. Elde edilen bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Cumhuriyet Kurulduktan Sonra Nelerin Değişip Nelerin Değişmediği ile İlgili Öğrenci Görüşleri

Cevaplar Kategorileri		**Cevaplar Kategorileri**	
Değişen Unsurlar	**f**	**Sürekliliği Olan Unsurlar**	**f**
Yönetim şekli (saltanattan cumhuriyete geçildi)	14	Toplumsal Birlik	3
Kadın Hakları	12	Bayrak	2
Hukuk	9	Kağnı	1
Kıyafet	3		
Eğitim	3		
Alfabe (Osmanlıca yerine Latin harfleri)	3		
Toplumsal Yapı	1		
Toplam	45	Toplam	6

Tablo 3'ten anlaşılabileceği üzere araştırmaya katılan öğrencilere fotoğrafa bakarak Cumhuriyetin kurulmasıyla nelerin değişip nelerin aynı kaldığını yorumlamaları istenmiştir. Öğrencilerden "*14'ü geçmişten günümüze yönetimin, 12'si kadın haklarının 9'u hukukun, 3'ü kıyafetlerin, 3'ü eğitimin 3'ü alfabenin, 1'i toplumsal yapının değiştiği"* hakkında yorum yapmıştır.

Ö.20 "*Alfabe değişti. Yeni alfabeyle birlikte okuma yazma bilenlerin sayısı arttı. Okullar açıldı. Eski eğitim yerine yeni sistem geldi. Ayrım yapılmadan kadın erkek eşitliği getirildi. Fotoğrafta kadınlar coşkuyla kutluyor cumhuriyeti. Çünkü onlara da çok hak verildi. Hukuk gelişti. Yönetim değişti. Önceden padişahlık babadan oğula geçiyordu. Cumhuriyet kuruldu kadınlarda erkeklerde oyla seçti."* demiştir.

Öğrencilerden 3'ü *"toplumsal birliğin, 2'si bayrağın, 1'i kağnının"* değişmediğini belirtmiştir. Bu yönde fikir bildiren Ö.18*"...Türk milleti her zaman birlik olmuş. Cumhuriyetten önce de sonra da milli birlik var bence. Bayrağımız da önceden yeşildi ama sonra kırmızı oldu. Sonra da aynı bayrak devam etti. Fotoğrafta değişmeyen başka bir şey yok."* Ö.16 *"Cumhuriyetle en basitten insanlar daha modern elbiseler giyiniyor. Erkekler fes yerine şapka takıyor. Şalvar gibi pantolonlar yerine takım elbise gibi kıyafetler var artık. Kadınların ve çocukların elbiseleri de değişmiş."* Ö.9 *"Cumhuriyet kurulmadan önce yönetim saltanattı. Yani yönetim değişti. Artık kadın ve erkek eşit oldu. Cumhuriyet kurulmadan önce kadınların hiçbir hakkı yok. Mirastan hak alamıyorlar ya da boşanamıyorlar. Seçme ve seçilme hakları yoktu. Yazılar Osmanlıcaydı. Sonradan Atatürk şimdi kullandığımız alfabeyi getirdi."* cevabını vermiştir.

Araştırmaya katılan öğrenciler fotoğraftaki değişen unsurları belirlemede başarı gösterirken sürekliliği olan unsurları belirlemede aynı başarıyı gösterememiştir. Aynı zamanda öğrencilerin fotoğrafta değişim ve sürekliliği değerlendirirken ön bilgilerini kullandıkları da söylenebilir.

3.4. Araştırma Sorusuna İlişkin Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın bu probleminde, öğrencilerin fotoğrafı "tarihsel kanıt" olarak nasıl değerlendirdikleri incelenmiştir. Öğrencilerin büyük bir bölümü sunulan fotoğrafın tarihsel kanıt olarak kullanılabileceğini kabul etmiş ve bu durumu farklı bakış açılarıyla yorumlamıştır. Elde edilen bulgular ise Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4

Fotoğrafın "Tarihsel Kanıt Olarak Değerlendirilmesine" İlişkin Öğrenci Görüşleri

Cevap Kategorileri	**f**
Fotoğraf tarihsel kanıt niteliğindedir.	18
Fotoğrafın tarihsel bir kanıt niteliğinde olduğu araştırılmalıdır.	2
Toplam	20

Tablo 4'te görülebileceği gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 18'i *"fotoğrafın tarihsel bir kanıt olarak değerlendirilebileceğini"* çünkü görselleştirdiği durumun gerçek olduğunu vurgulamıştır. Konuyla ilgili fikir bildiren Ö.15 *"Fotoğraf cumhuriyetin ilanından sonraki bir kutlamada çekilmiş. Cumhuriyeti kutlayan insanlar var fotoğrafta. Kitaplarımızda da böyle anlatılıyor. Yani bence fotoğraf doğru çünkü başka fotoğraflarda var. Bu fotoğrafları birbiriyle karşılaştırabiliriz. Doğru olduğunu anlarız ya da kitapları okuruz aynı şeyi yazıyorsa doğrudur."* diyerek fotoğrafın tarihsel kanıt olarak nasıl kullanacaklarını belirtmiştir.

Öğrencilerden 2'si *"fotoğrafın tarihsel bir kanıt olarak değerlendirilmesini şüpheli bir durum olarak"* görmektedir. Bu yönde fikir bildiren Ö.5 "*Fotoğrafın hangi zamanda çekildiğini bilmiyoruz. Belki yeni çekilmiştir. Bunu bilemeyiz. Bence çekildiği zamanı bilirsek kanıt diyebiliriz.*" cevabıyla tarihsel kanıt olarak kullanılabilecek bir fotoğrafın objektifliğini sorgulamıştır.

Tarihsel fotoğrafta görselleştirilen durumun gerçekte olan bir durumu yansıtıp yansıtmadığı tespit etmeye çalışan öğrenciler fotoğrafın tarihsel kanıt olarak kullanımını değerlendirmişlerdir. Bu doğrultuda fotoğraftaki bilgilerin doğruluğunu sorgulamanın önemini vurgulamıştır.

3.5. Araştırma Sorusuna İlişkin Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın beşinci probleminde, öğrencilerin fotoğraftaki tarihsel durumla ilgili olarak nasıl bir ahlaki muhakeme geliştirdikleri ele alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin, sunulan fotoğraftaki tarihsel karakterler hakkında "ahlaki muhakemeler" yaptıkları ve bazı değerlerle ilişkilendikleri tespit edilmiştir. Problemle ilgili bulgular ise Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5

Öğrencilerin Ahlaki Muhakeme Yapma Durumu ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Cevap Kategorileri	**F**
Cumhuriyeti kuranlar kahramandır.	15
Cumhuriyeti kuranlar vatanseverdir.	9
Cumhuriyeti kuranlar fedakâr insanlardır.	9
Toplam	33

Tablo 5'ten anlaşılabileceği üzere araştırmaya katılan öğrencilerden *"15'i fotoğrafta gördükleri cumhuriyeti kuran insanları kahraman, 9'u fedakâr, 9'u vatansever"* kavramlarıyla tanımlamıştır. Bu yönde fikir bildiren Ö.2 *"Cumhuriyeti kazanan insanlar hiç kimseye boyun eğmeyen kahraman insanlardır. Ülkeyi korumak için cesurca savaştılar. Vatan ve millet için kahramanca mücadele ettiler. Vatan sevgisini her şeyden daha fazla üstün tuttular. Ayrıca çoğu vatan için canlarını feda etti.* Ö.8 *"Cumhuriyeti kazanan insanlar azimli, güçlüydüler. Asla pes etmediler canlarını dişlerine takarak mücadele ettiler ve bu sayede kahraman oldular."* demiştir. Ö.20 *"Ülkesine bağlı ülkenin geleceği için canlarını veren fedakâr insanlar. Yokluk içindeyken bile gelecek nesiller için onlar kendi*

hayatlarından vazgeçtiler." Ö.1 *"Hepsinin içinde o kadar fazla vatan sevgisi vardı ki ölümden bile korkmadılar."* demiştir.

Fotoğraflarda tarihsel olaylar ve tarihsel karakterler hakkında etik ve ahlaki çıkarımlar yapılmasına yardımcı olabilmektedir. Öğrenciler de fotoğraftaki tarihsel karakterleri "kahraman, fedakâr ve vatansever" gibi olumlu bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Bu bağlamda tarihsel fotoğrafların belirli olgu ve olayları somutlaştırarak öğrencilere muhakeme yapma imkânı sağlayabileceği fark edilmektedir.

3.6. Araştırma Sorusuna İlişkin Elde Edilen Bulgular

Fotoğraflar tarihsel bir dönemin özelliklerini yansıtabilmektedir. Araştırmanın son probleminde, öğrencilerin fotoğraftaki tarihsel duruma karşı "tarihsel bakış" açılarının nasıl olduğu ele alınmıştır.
Öğrencilerin fotoğrafa yönelik tarihsel bakış açılarını "şimdilik, tarihsel kişiliklerin rollerini açıklama ve tarihsel bağlama göre çıkarım yapma" kategorilerinde incelenmiştir.

Tablo 6
Öğrencilerin "Tarihsel Bakış Açılarına" İlişkin Elde Edilen Bulgular

Cevap Kategorileri	**f**
Cumhuriyetten sonra egemenlik millete geçti.	13
Cumhuriyeti kuran kişilerin fedakâr ve kahraman olduklarını savunma	11
Kadınlar birçok hakka sahip oldu	7
Cumhuriyeti kuran kişilerin vatansever olduklarını savunma	6
Cumhuriyeti kuran kişileri özgür olarak nitelendirme	4
Cumhuriyeti kuran insanların eğitim düzeylerinin artmıştır.	3
Cumhuriyeti kuran insanların ekonomik durumları çok kötüydü.	2
Toplam	46

Araştırmaya katılan 13 öğrenci "cumhuriyetle birlikte egemenliğin millete geçtiği yönünde" çıkarım yapmıştır. Bu yönde fikir bildiren. Ö.20 *"...Artık egemenlik milletin elindeydi. Önceden olduğu gibi padişahlık yoktu."* Ö.4 *"Cumhuriyetten önce yanlış bir yönetimle yönetiliyorduk. Sonra yanlış yönetimle zora sokulmuş bir millet uyandı. Yönetim halka geçti. O yüzden cumhuriyet bizim için son derece önemlidir."*

Araştırmaya katılan 11 öğrenci Cumhuriyeti kuran tarihsel kişilikleri "kahraman ve fedakâr" olarak tanımlamıştır. Bu yönde fikir bildiren Ö.11 *"Cumhuriyeti kurmak için ailelerimizi, işlerimizi ve köyümüzü bıraktık. "Cepheye gidip savaştık. Yapabileceğimiz her şeyi yaptık. Cephede birçok arkadaşımız şehit oldu. Kahramanca canlarını feda ederek vatanı savundu."* Ö.14 *"O kadar zor günler yaşadık ki kadınlar ve çocuklar dair hepimiz ölümü göze aldık. Bugün cumhuriyetin ilanının üzerinden 10 yıl geçti. Coşkuyla kutluyoruz. Bu uğurda şehit olan kahraman Mehmetçikleri anıyoruz."* Ö.18 *"Cumhuriyet için çok savaştık, çok kan ter döktük. Savaş esnasında cephedeki askerlere erzak yetiştirmeye çalışırken çocuklarımızı bile feda ettik. Erlerin cephede giyebilecekleri ayakkabıları ve giysileri yoktu. Ayakkabılar elbiseler diktik. Kendi yemeğimizi onlara götürdük. Bu ülke kolay kazanılmadı. Etimizle tırnağımızla kazandık."* cevaplarıyla cumhuriyeti kuran tarihsel kişiliklerin rollerini "fedakâr ve kahraman" kavramlarıyla tanımlamışlardır.

Araştırmaya katılan 7 öğrenci "Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte "kadınların sahip olduğu haklar hakkında" çıkarım yapmıştır. Bu yönde fikir bildiren. Ö.10 *"Biz çok zorluk çektik ama sonunda cumhuriyet ilan edildi. Sonra ben ve diğer kızlar okula gittik. Üniversitelere gittik. Ben*

öğretmen oldum. Cumhuriyet kurulmasaydı bunlar olamazdı." Ö.16 *"Cumhuriyet ilan edildikten sonra kadınlara seçme ve seçilme hakkı verildi. Bugün coşkuyla kutluyoruz."* cevabını vermiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden 6'sı Cumhuriyeti kuran tarihsel kişilikleri "vatansever" olarak tanımlamıştır. Bu yönde fikir bildiren Ö.3 *"Yokluk içindeki bu millete, ızdırap verici bir savaşa dayanma gücü veren tek gerçek vatan sevgisiydi. Parayla değil yüreğimizle vatanımızı koruduk."* Ö.12 *"Anadolu perişan haldeydi. En zor zamanda Atatürk ve silah arkadaşları ortaya çıktı. Anadolu'nun kaderi değişti vatanını seven ve onu düşmandan korumak isteyen herkes onlarla savaştı. Biz bu günlerden geçerek vatanımızı geri kazandık."* cevabıyla cumhuriyeti kuran kişilerin rollerini vatansever olarak tanımlamıştır.

Araştırmaya katılan 4 öğrenci Cumhuriyeti kuran tarihsel kişilikleri "özgür" kavramıyla nitelendirmiştir. Bu yönde fikir bildiren Ö.13 *"Özgür bir şekilde yaşamak benim için ve buradaki herkes için çok önemli. Biz başkasının yönetimi altında yaşayamayız. Çok şey kaybettik ama en önemli şey olan özgürlüğü kazandık. Özgürlüğü gelecek nesillere hediye ettik."* Ö.8 *"En güzel duygu özgürlüktü. Ben ve silah arkadaşlarımın tek isteği egemenlik, özgürlük. Bunun için canımı vermeye bile hazırdım. Ben şehit olmadım ama arkadaşlarım oldu."* cevabını vermiştir.

Araştırmaya katılan 3 öğrenci "cumhuriyet kurulduktan sonra insanların eğitim düzeylerinin arttığını vurgulamıştır." Bu yönde fikir bildiren Ö.15 *"Cumhuriyeti kurduktan sonra da işimiz çok zordu. Savaş yüzünden okullarımız kapanmıştı. Yazıyı değiştirdik. Yeni yazı sayesinde herkes okuma yazma öğrendi. Kadınlar okula gitti. Meslek sahibi oldular."* demiştir.

Araştırmaya katılan 2 öğrenci "cumhuriyet kurulduktan sonraki ekonomik durum" üzerinde durmuştur. Bu yönde fikir bildiren Ö.1 *"Savaştan çıktıktan sonra her şeyimizi kaybettik. Ülkemiz harap haldeydi. İşimiz çok zordu ama birlik içinde çalıştık. Bugün bunu kutluyoruz."* demiştir.

Öğrenciler sunulan fotoğraf doğrultusunda yazdıkları metinde tarihsel kişiliklerin rollerini "fedakâr, kahraman, vatansever ve özgür" gibi kavramlarla bağdaştırarak açıklamışlardır. "Eğitim, hak, egemenlik, ekonomi" temaları altında tarihsel bağlama göre çıkarımlar yapılmıştır. Fakat, fotoğrafı analiz ederken öğrencilerin mevcut bilgilerini (ön bilgilerini) de işe koştukları iddia edilebilir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Tarihsel düşünce becerileri "tarihsel önem, kanıt, süreklilik ve değişim, neden ve sonuç, tarihsel bakış açısı ve ahlaki muhakeme" temaları altında değerlendirilmiştir. Bu temalar "cumhuriyet" temasını içeren bir fotoğraf üzerinden yapılmıştır. Öğrenciler fotoğrafı inceledikten sonra farklı bakış açılarıyla yorumlar yapmıştır. Öğrencilerin yorumları tarihsel düşünme becerileri odağında değerlendirilmiştir. Bu bağlamda tarihsel fotoğrafların öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini ortaya çıkarmada etkili bir materyal olduğu görülmüştür. Öğrencilerin yaptıkları yorumlar değerlendirildikten sonra şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Tarihsel önem, tarihin hangi parçalarından anlamlı ve tutarlı bir söylem oluşturulabileceğine ilişkin değerlendirmedir. Tarihsel olayın önemi diğer tarihsel olayları ne derecede etkilediğine ve zaman göre de değişmektedir (Genç, 2023 s:249). Öğrenciler cumhuriyetin ilanının önemini "bağımsızlık, milli birlik, özgürlük, hak ve egemenlik" gibi olumlu kavramlarla ve tarihsel bağlamlarıyla ilişkili olarak açıklamıştır. Foster, Hoge ve Rosch (1999) tarafından yapılan araştırma sonucunda, çocukların yaşla birlikte gelişimsel olarak fotoğrafları tarihsel bağlamlarında değerlendirebileceği anlaşılmıştır. Yapılan çalışmada benzer sonuçlara

ulaşılmıştır. Öğrenciler Cumhuriyetle birlikte kadın haklarında eşitlik, seçme ve seçilme alanında kazanımlar elde ettiğini belirtmişlerdir. Levstik'in (2001) Yeni Zellandalı 11-13 yaş grubu öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrenciler kendilerine verilen tarihi resimler arasında Yeni Zellandalı kadınların 1893 yılında seçme hakkında kavuştuğu fotoğrafı tarihsel öneme sahip olduğunu belirtmişlerdir. Barton (2005) tarafından yapılan araştırmada ise, Kuzey İrlandalı öğrenciler Prenses Diana'nın ölümünü tarihsel öneme sahip olaylar arasında üst sırada seçmişlerdir. Buna karşı kadınların oy hakkını kazanması ve Kraliçe Viktorya'nın ülkeyi yönetmesini ise daha az tarihsel öneme sahip olay olarak seçmişlerdir.

Öğrenciler "cumhuriyetin ilanı" ile ilgili fotoğrafı neden sonuç bağlamında inceledikten sonra cumhuriyetin ilanının hakkı üzerinde durmuşlardır. Cumhuriyetin ilanının sonucunu ise olumlu bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin tarihsel bir fotoğraf üzerinden ön bilgilerini de harekete geçirerek neden sonuç bağlamında çıkarımlar yapabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Foster, Hoge ve Rosch (1999) çocukların fotoğrafta gördükleri kişilerin yaşam durumları hakkında mantıksal çıkarım yapmakta zorlandığı bulgusuna ulaşmıştır. Bu noktada iki çalışmanın sonuçlarının uyuşmadığı görülmektedir. Levstik ve Barton (2008, 127) ile Yeager, Foster ve Greer (2002, 202) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin tarihsel fotoğrafları yorumlarken başta aile hikayeleri olmak üzere okul dışında öğrendikleri tarihsel bilgileri kullandıkları görülmüştür.

Tarihsel fotoğraflar değişim ve süreklilik algısı oluşturmada kullanılan etkili materyaller arasında yer almaktadır. Öğrenciler sunulan fotoğraftaki değişen unsurları hem somut hem de soyut kavramlar üzerinden belirleyebilmiştir. Yönetim sekli, kadın hakları, hukuk, kıyafet, eğitim, alfabe, toplumsal yapı değişen kavramlar arasında yer almıştır. Seixas (1991) tarafından ortaokul öğrencileriyle yapılan çalışmada ise son beş yüz yılın en önemli olayı olarak sadece 1 öğrenci kadın haklarını seçmiştir. Bu noktada iki çalışmanın sonucu uyuşmamaktadır. Ancak öğrenciler değişimi belirlemede gösterdiği başarıyı sürekliliği olan unsurları belirlemede gösterememiştir. Levstik ve Barton (2008) yaptıkları çalışmada, öğrencilerin tarihsel değişimlerle ilgili olarak geçmişteki belirli olaylara ilişkin bilgilerden ziyade "tarihsel eğilimler, süreçler ve gelişmelere" dair genel algılarının olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmada öğrencilerin "yönetim şekli, kadın hakları, hukuk gibi unsurlara ilişkin genel algılarını da ortaya koydukları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu anlamda iki çalışmanın sonuçları açısından benzerlik taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Levesque (2003,187) tarafından Kanadalı onuncu sınıf öğrencileriyle yapılan çalışmada öğrencilere 1881 tarihinde Rus Çarı II Aleksandr'a yapılan suikastın görseli ve 11 Eylül saldırılarının görseli verilerek süreklilik ve değişim algısı sorulmuş, öğrenciler terörizmin geçmişten günümüze devam ederken, terör yönteminin değiştiğini dile getirerek süreklilik ve değişimi kavrayabildiklerini göstermişlerdir.

Tarihsel fotoğraflar tarihsel olaylar hakkında kanıt olarak kullanılabilen görsel materyaller arasında yer almaktadır. Öğrencilerin büyük bir bölümü sunulan fotoğrafların objektif bilgiler barındırdığını ve bu bakımdan tarihsel kanıt olarak kullanılabileceği yönünde fikir bildirmiştir. Aslan (2015) tarafından yapılan araştırmada Osmanlı Devleti'nde yapılan bir minyatürden elde edilen bilgilerin güvenilir olup olmadığı ile ilgili soruya lise öğrencileri genellikle bu belgeye kuşkulu yaklaşırken Foster ve Yeager (1999, 311) tarafından yapılan araştırmada 12 yaşındaki öğrencilerin bir kaynağın nasıl geçerli ve güvenilir olabileceğini tam anlamda tanımlayamadıkları görülmüştür.

Öğrencilerin tarihsel bakış açısı alındıktan sonra şu sonuçlara ulaşılmıştır: Öğrenciler tarihsel karakterleri "kahraman, fedakâr ve vatansever" gibi olumlu bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Levesque (2003) tarafından Kanadalı öğrencilerle yapılan çalışmada öğrenciler Ortadoğu'da

yaşayan insanların davranışlarındaki motivasyonları anlamada zorlandıklarını ve ötekilerin eylemlerini kendi inanç sistemi içerisinde değerlendirerek empati kurmada zorlandıklarını tespit etmiştir. Yeager, Foster ve Greer (2002, 217) tarafından yapılan araştırmada da Amerikalı ve İngiliz öğrencilerin, tarihsel olayları kendi ulusal tarihleri bağlamında değerlendirdikleri ve olaylara ulusal bağlamda önem atfettikleri belirlenmiştir.

Her iki çalışma göstermiştir ki tarihsel olaylar ulusal bakış açılarına göre de yorumlanmaktadır. Tarih biliminin amacı hakikati ortaya koymaktır. Ancak tarihte insanlığa katkı yapan, fedakâr ve yararlı insanları insanlığa zarar vermiş kişilerden daha fazla vurgulamak da tarihçinin görevleri arasındadır (Seixas, 1997). Tarihsel karakterlerle ilgili ahlaki muhakeme yapılırken dönemin şartları göz önüne alınmıştır. Cumhuriyeti kuran tarihsel karakterleri "kahraman, fedakâr ve vatansever" gibi kavramlarla tanımlamıştır. Tarihsel bağlama göre çıkarım yaparken "eğitim, hak, egemenlik ve ekonomi" kavramları doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır. Yapılan araştırmada tarihsel fotoğrafın öğrencilerin tarihsel düşünme becerileri üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Levstik ve Barton (2008) yaptıkları çalışmada görsel imgelerin kullanımının daha önce yapılan sözel çalışmalara oranla daha geniş ve daha derin bir tarihsel kavrayışa neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bakımdan her iki araştırmada da benzer sonuçlara ulaşıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu noktada tarihsel düşünme becerilerini geliştirmek için eğitimde tarihsel fotoğraflar kullanılmasının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çıkar çatışması:
Araştırmanın, araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Yazar katkısı
Bu çalışmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde yazarların katkı oranı eşittir

Etik Beyan: Bu araştırmanın etik ve bilimsel ilkelere uygunluğu Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Başkanlığı, Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulu'nun 31.01.2025 tarih ve 01 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

KAYNAKÇA

Akbaba, B. (2005). Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(1),* 185–197

Akbaba, B. (2003). Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Akbaba, B. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde görsel materyal kullanımı. İçinde M. Safran (Ed.), *sosyal bilgiler öğretimi* (s. 283–319). Ankara: Pegem Akademi.

Aktın, K. (2017). Okul öncesi dönemde müze eğitimi ile çocukların tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(2), 465–486.

Aslan, E. (2008). Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 82-91.

Aslan, E. (2020). Tarih öğretiminde görsel kullanımı. *Journal of History School*, 48, 3006-3031. DOI No: http://dx.doi.org/10.29228/Joh.46026.

Aslan, H. (2015). Tarih öğretmenlerinin görsel kullanma durumları ve bunun lise öğrencilerinin görsel okuma becerilerine yansıması [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Avgerinou, M. D. (2007). Towards a visual literacy index. *Journal Of Visual Literacy, 27(1),* 29–46.

Barton, K. C. (2005). "Best not to forget them": secondary students' judgments of historical significance in Northern Ireland. *Theory and Research in Social Education, 33(1),* 9–14.

Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches.* SAGE Publications.

Çulha-Özbaş, B., & Aslan, E. (2008). Çocuklarla birlikte tarihsel düşünme: 12–14 yaş grubu öğrencilerin tarihsel kanıta yönelik görüşlerinin belirlenmesinde "kaynak çalışması" geliştirme etkinliklerinin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 24, 105–122.*

Danacıoğlu, E. (2007). *Geçmişin izleri.* İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Demircioğlu, İ. H. (2009). Tarih öğretmenlerinin tarihsel düşünme becerilerine yönelik görüşleri. *Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi, 39(184), 228–239.*

Denos, M. & Case, R. (2023). Tarihsel düşünmeyi öğretmek. P. Seixas & P. Clark (Ed.), Ankara: Pegem Akademi.

Dilek, D., & Güngör-Akıncı, B. A. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde temsilî resim kullanımıyla tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. M.Ü. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 36,* 5–23.

Foster, S. J., Hoge, J. D., & Rosch, R. H. (1999). Thinking aloud about history: children's and adolescents' responses to historical photographs. *Theory & Research in Social Education, 27*(2), 179–214.

Foster, S. J., & Yeager, E. A. (1999). You've got to put together the pieces: English 12-year-olds encounter and learn from historical evidence. *Journal of Curriculum and Supervision, 14*(4), 286–317.

Genç, İ. (2023). Peter Seixas . İçinde B. Ata, A. Altun & S. Kaymakçı (Ed.), *Yurt dışında tarih eğitimi* (ss. 235–254). İstanbul: İber Akademi.

Göktan, M. Ç. (2012). Fotoğrafın toplumsal ve kişisel yaşamda yaygınlaşması. İçinde F. Bodur (Ed.), *Fotoğraf tarihi* (ss. 178–214). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Güngör-Akıncı, B. A., & Dilek, D. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde temsili resim kullanımıyla tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 36*, 5–23.

Kalelioğlu, F. (2015). Öğrenmeyi görsel, ses, video ve çoklu ortam uygulamaları ile destekleme. İçinde E. Cabı (Ed.), *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* (2. baskı, ss. 75–108). Ankara: Pegem Akademi.

Keçe, M. (2015). Tarihsel düşünme becerileri ile tarih okuryazarlığı becerilerinin karşılaştırılması. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(3), 108–122.

Kyvig, D. E., & Marty, M. A. (2011). *Yanıbaşımızdaki tarih*. İstanbul:Tarih Vakfı Yayınları.

Levesque, S. (2003). "Bin Laden is responsible; it was shown on tape": Canadian high school students' historical understanding of terrorism. *Theory and Research in Social Education,* 31(2), 174–202.

Levstik, L. S., & Barton, K. C. (2008). *Researching history education: Theory,* London: Routledge.

Levstik, L. S., & Barton, K. C. (2011). *Doing history,* London: Routledge.

Merriam, S. B. (2023). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Ökten, A. İ. (2013). *Fotoğrafın eleştirel gücü fotoğraf yazıları II. Ankara:* Alter Yayıncılık.

Özcanlı, İ. & Keleş, H. (2022). Tarih derslerinin anlatımında tarihsel düşünme becerilerinin önemi. *Bulletin of Educational Studies, 1(1),* 32-39.

Özçelik-Çelebi, D. (2022). 2007 ve 2017 tarih dersi öğretim programlarının karşılaştırılması [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Levstik, L. S. (2001). Crossing the empty spaces: New Zealand adolescents' conceptions of perspective-taking and historical significance. İçinde O. L. Davis, E. A. Yeager, & S. J. Foster (Eds.), *Historical empathy and perspective taking in the social studies* (1st ed., pp. 69–97). Rowman and Littlefield.

Sadık Yılmaz, H., & Keleş, H. (2023). The teaching of historical events in terms of change and continuity in high school history courses: an application example for 9th grade, *Kastamonu Education Journal*, *31(3), 428-440.*

Seixas, P. (1997). The Place history within social studies. trends and issues in Canadian studies. *Pacific Education Press,* 116-199.

Seixas, P. (1998). Student teachers thinking historicaly. *Theory and Research in Social Education, 26 (3),* 310-341.

Seixas, P. (2006). Benchmarks of historical thinking: a framework for assessment in Canada. *The Center For The Study of Historical Consciousness, (16),* 1-12.

Seixas, P. & Peck, C. (2004). Teaching historical thinking. In A. Sears & I. Wright (Ed.), *Challenges and Prospects for Canadian Social Studies* (p. 109-117). Vancouver: Pasific Educational Press.

Seixas, P & Peck, C. 2008. Benchmarks of historical thinking: first steps. *Canadian Journal of Education, 31:4*,1015-1038.

Sontag, S, (2011). *Fotoğraf üzerine*. İstanbul: Agora Kitaplığı.

Stuart J. Foster, John D. Hoge & Richard H. Rosch (1999). Thinking aloud about history: children's and adolescents' responses to historical photographs. *Theory & Research in Social Education,* 27:2, 179-214.

Şimşek, A. (2003). Tarih öğretiminde görsel materyal kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, (1),*143-157.

Turan, R. (2016). Tarih öğretmenlerinin öğrencilere temel ve tarihsel düşünme becerilerinin kazandırılma düzeyine ilişkin görüşleri. *Turkish Studies, 11*(14), 705–730.

URL-1.(2024)[Çevrimiçi:https://x.com/trtarsiv/status/1586418441476788227], (Erişim Tarihi: 02.20.2024).

Ünal, M. (2012). *Yaşamın aynası fotoğraf*. İstanbul:Espas Sanat Kuramı Yayınları.

Yalı, S., & Şimşek, A. (2020). Sosyal bilgilerde tarihsel düşünme becerileri. A. F. Ersoy & H. Karaduman (Ed.), *Sosyal Bilgilerde Güncel Okumalar 2 (s.1-22)*, Ankara: *Anı*.

Yeager, E. A., Foster S. J. & Greer J. (2002). How eight graders in England and the United States view historical significance. *The Elementary School Journal, 103 (2).* 199- 219.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yin, R. K. (2017). *Durum çalışması araştırması uygulamaları*. Ankara: Nobel